

**Międzynarodowa konferencja naukowa
„Standard ochrony wolności i praw jednostki
w regulacjach prawnorolnych”
połączona z uroczystością odnowienia doktoratu
Profesora Aleksandra Lichorowicza,
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie,
13–15 października 2024 r.**

W dniach 13–15 października 2024 r. w reprezentacyjnych salach Collegium Novum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa „Standard ochrony wolności i praw jednostki w regulacjach prawnorolnych” zorganizowana przez Rzecznika Praw Obywatelskich prof. Marcina Wiącka, Polskie Stowarzyszenie Prawników Agrarystów w Warszawie oraz Ośrodek Badań Prawa Rolnego WPiA UJ. Celem konferencji była wymiana poglądów pomiędzy agrarystami i konstytucjonalistami oraz debata nad zagadnieniami prawa rolnego jako przedmiotu współczesnych dylematów konstytucyjnych. Wydarzenie to objął honorowym patronatem minister rolnictwa i rozwoju wsi dr Czesław Siekierski, a wzięli w nim udział prawnicy agraryści i konstytucjonaliści ze wszystkich ośrodków uniwersyteckich w Polsce oraz agraryści włoscy i argentyńscy.

W pierwszej części konferencji odbyło się seminarium naukowe pt. „Badania naukowe Profesora Aleksandra Lichorowicza w świetle wyzwań współczesności”. Seminarium otworzył i powitał uczestników konferencji dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. dr hab. Piotr Dobosz, który w pięknych słowach naszkicował dorobek Profesora Lichorowicza oraz złożył mu gratulacje. Następnie przewodnictwo obrad objął prof. Roman Budzinowski, przewodniczący Zarządu Polskiego Stowarzyszenia Prawników Agrarystów, który wygłosił referat „Badania prawnoporównawcze w prawie rolnym”. Podkreślił on, że polscy agraryści

mogą pochwalić się sukcesami na tym polu, i zauważył, że wprawdzie pogłębione badania zostały w Polsce podjęte dopiero w połowie lat 80. XX wieku, ale sposób ich prowadzenia i wyniki są porównywalne z osiągnięciami nauki zachodnioeuropejskiej, a ich przedmiot wyszedł nawet poza badanie samych instytucji prawnych, obejmując prawo rolne jako gałąź prawa oraz problemy, które są rozstrzygane w skali globalnej. U ich podstaw leżą natomiast rozważania Profesora Lichorowicza, który przed niemal 40 laty doskonale uzasadnił potrzebę prowadzenia badań prawnoporównawczych w prawie rolnym.

Następnie głos zabrał prof. Przemysław Litwiniuk, który omówił zagadnienie konstytucyjnych podstaw kształtowania ustroju rolnego. Wskazał, że stosowane w Polsce instrumenty ustawowe, takie jak administracyjna zgoda na nabycie nieruchomości rolnej czy zastrzeżone dla Skarbu Państwa prawo pierwokupu i prawo nabycia, nie zostały ustanowione w warunkach pełnego poszanowania przesłanek wynikających z konstytucyjnych klauzul imitacyjnych. Tym samym zasada odnosząca się do gospodarstwa rodzinnego jako podstawy ustroju rolnego nie może stanowić samodzielnej przesłanki ingerencji w wolności majątkowe i swobodę działalności gospodarczej.

Wystąpienie prof. Doroty Łobos-Kotowskiej dotyczyło z kolei gospodarstwa rodzinnego jako podstawy ustroju rolnego państwa. Podkreśliła ona, że art. 23 Konstytucji RP nie pełni funkcji jurydycznej regulacji rolnictwa i ma raczej wymiar ideologiczny niż prawnoustrojowy. Nakłada jednak na ustawodawcę obowiązek wspierania gospodarstw rodzinnych i sformułowania w ustawodawstwie zwykłym zasad kształtowania pożądanej struktury obszarowej gospodarstw rolnych i modelu ustrojowego gospodarstwa rolnego podlegającego ochronie. Celem takiej regulacji powinno być stworzenie gospodarstwom rodzinnym warunków do efektywnego gospodarowania, co pozwoli na prowadzenie produkcji rolnej nie tylko w celu zapewnienia godziwego dochodu dla rodzin rolniczych, ale także zaspokojenia potrzeb społecznych, które w koncepcji wielofunkcyjnego rolnictwa znacząco wykraczają poza produkcję żywności.

W wystąpieniu dotyczącym przeniesienia własności nieruchomości rolnej prof. Paweł Blajer zwrócił uwagę, że polskie regulacje w zakresie kształtowania ustroju rolnego wciąż dalekie są od realizacji stojących przed nimi celów. Ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego służy przede wszystkim zapobieganiu spekulacjom nieruchomościami rolnymi, nie ma jednak większego znaczenia dla prawidłowego kształtowania ustroju rolnego. Stąd potrzeba stworzenia racjonalnego modelu obrotu nieruchomościami rolnymi, zmierzającego do prawidłowego ukształtowania ustroju rolnego w Polsce, wydaje się dziś oczy-

wista, a wskazówkę co do pożądaných kierunków zmian prawnych stanowią badania prawno-porównawcze prowadzone przez Profesora Lichorowicza.

Następnie prof. Jerzy Bieluk przedstawił zagadnienie zmiany generacji w gospodarstwach rolnych *inter vivos*. Nawiązując do dorobku Profesora Lichorowicza, zauważył, że podstawowym czynnikiem wpływu na następstwo pokoleniowe w gospodarstwach rolnych jest sterowanie negatywne, polegające na zapobieganiu działaniom i zjawiskom uznawanym przez ustawodawcę za niepożądane. Brakuje natomiast pozytywnego oddziaływania na strukturę agrarną kraju i prawnych zachęt do przejmowania gospodarstw rolnych przez młode pokolenie.

Referat prof. Konrada Marciniuka poświęcony został problematyce dziedziczenia gospodarstw rolnych w dorobku naukowym Profesora Aleksandra Lichorowicza. Referent zauważył, że *de lege lata* polski ustawodawca przestaje się w zasadzie interesować losem gospodarstwa rodzinnego z chwilą śmierci prowadzącego je rolnika indywidualnego, co kontrastuje z silną ingerencją publicznoprawną w obrót nieruchomościami rolnymi *inter vivos*. Przypomniany w wystąpieniu dorobek naukowy Profesora Lichorowicza wciąż stanowi więc inspirację do poszukiwania rozwiązań legislacyjnych tego problemu.

W swoim wystąpieniu prof. Aneta Suchoń poruszyła temat dzierżawy rolniczej. Wskazała, że obejmująca to zagadnienie myśl naukowa Profesora Aleksandra Lichorowicza wyprzedziła swoją epokę, przez dziesięciolecia wyznaczając nowe kierunki badań i wpisując się trwale w dorobek polskiej dogmatyki prawnej. Podkreśliła również znaczenie stabilnych, długoterminowych dzierżaw gruntów rolnych, których model prawny został określony w publikacjach Profesora Lichorowicza.

W ostatnim wystąpieniu poświęconym badaniom naukowym Profesora Lichorowicza prof. Elżbieta Kremer omówiła zagadnienie rolnego prawa publicznego. Zwróciła uwagę na doniosłe znaczenie dekretu z 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej, którego regulacje nadal stanowią podstawę orzekania w sprawach związanych z przejęciem nieruchomości ziemskich na rzecz Skarbu Państwa. W tym kontekście podkreśliła rolę, jaką publikacje Profesora Lichorowicza odgrywają w prawidłowej interpretacji pojęcia „nieruchomość ziemska” w ramach powołanego dekretu.

Seminarium zakończyło się dyskusją naukową nad poruszonymi zagadnieniami.

Następnie w Auli Jagiellońskiej Collegium Maius odbyła się uroczystość odnowienia doktoratu Profesora Aleksandra Lichorowicza, której przewodniczył prof. dr hab. Bartosz Brożek, prorektor UJ, a prowadził ją

prof. dr hab. Piotr Dobosz, dziekan Wydziału Prawa i Administracji UJ. Jak wskazał prof. Dobosz, uroczystego odnowienia doktoratu może dostąpić doktor uniwersytetu, który wyróżnił się w pracy dla uniwersytetu lub społeczeństwa. Odnowienie doktoratu następuje po upływie pięćdziesięciu lat od daty nadania stopnia doktora. Profesor Lichorowicz otrzymał dyplom odnowienia doktoratu w szczególności za: wielki wkład w rozwój teorii i dogmatyki prawa rolnego oraz rozwój badań porównawczych, promocję polskiej myśli agrarystycznej za granicą oraz budowę kontaktów międzynarodowych, kształtowanie racjonalnego ustawodawstwa rolnego oraz praktyki stosowania prawa rolnego, jak również formowanie konstytucyjnych podstaw prawa rolnego.

Sylwetkę Jubilata przybliżył zgromadzonym prof. Zygmunt Truszkiewicz, który w laudacji podkreślił najważniejsze osiągnięcia naukowe i organizacyjne Profesora Aleksandra Lichorowicza. W szczególności zwrócił uwagę, że Profesor Lichorowicz związał swą karierę naukową z prawem rolnym, co nie mogło być obojętne dla jego prawniczej edukacji i rozwoju naukowego ani dla postrzegania prawa jako instrumentu oddziaływania na życie społeczne. Prawo rolne jest bowiem kuźnią prawników uniwersalnych, patrzących na prawo szeroko, wielowymiarowo, w tym funkcjonalnie. Obejmuje ono zarówno regulacje prywatnoprawne, jak i publicznoprawne, silnie ukierunkowane na osiągnięcie założonych celów społeczno-gospodarczych. Ponadto prof. Truszkiewicz zauważył, że z poczynionych przez niego uwag na temat osoby Uhonorowanego wyłania się sylwetka naukowca aktywnego na różnych polach, nieograniczającego się do pracy czysto badawczej, ale angażującego się także w różne przedsięwzięcia na rzecz społeczeństwa. Profesor Lichorowicz postrzegany jest też jako wybitny znawca historii i historii sztuki, koneser muzyki poważnej, wytrwały podróżnik, aktywny uczestnik dyskusji często na odległe od siebie tematy, a z perspektywy uniwersyteckiej jako pełen życzliwości i sympatii Nauczyciel i Wychowawca.

Po odczytaniu przez prof. Piotra Dobosza łacińskiego tekstu dyplomu oraz wręczeniu dyplomu Uhonorowanemu głos zabrali: prof. Bartosz Brożek, prorektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, prof. Marcin Wiącek, Rzecznik Praw Obywatelskich, który wręczył Profesorowi Lichorowiczowi odznakę honorową „Za Zasługi dla Ochrony Praw Człowieka”, prof. Leonardo Pastorino, przewodniczący Światowej Unii Prawników Agrarystów, prof. Roman Budzinowski, przewodniczący Zarządu Polskiego Stowarzyszenia Prawników Agrarystów, który wręczył Profesorowi Lichorowiczowi jubileuszowy numer „Przeglądu Prawa Rolnego” nawiązujący do dorobku Uhonorowanego, prof. Adam Niewiadomski, prorektor Uniwersytetu Warszawskiego, prof. Przemysław

sław Litwiniuk, członek Rady Polityki Pieniężnej, oraz prof. Alina Jurcewicz, przedstawicielka Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk. Uroczystość zakończyła się wystąpieniem Profesora Aleksandra Lichorowicza, który we wzruszających słowach podzielił się ze zgromadzonymi refleksjami na temat swojej drogi naukowej oraz złożył podziękowania za trud włożony w organizację uroczystości.

Podczas drugiej części konferencji w salach reprezentacyjnych Collegium Novum odbyło się seminarium dotyczące prawa rolnego jako przedmiotu współczesnych dylematów konstytucyjnych, które otworzył prof. Marcin Wiącek, Rzecznik Praw Obywatelskich. Seminarium zostało podzielone na dwa panele dyskusyjne. W pierwszym panelu, zatytułowanym „Instrumenty kształtowania ustroju rolnego a konstytucyjne klauzule imitacyjne”, moderowanym przez prof. Marcina Wiącka, dyskutowali prof. Andrzej Jackiewicz, prof. Joanna Juchniewicz, dr Patryk Bender oraz dr Aneta Makowiec. Panieliści podkreślali, że zmiana ustawodawstwa rolnego dokonana w 2016 r., w szczególności zmiana ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, doprowadziła do powstania wielu wątpliwości konstytucyjnych, przede wszystkim z racji wymogu proporcjonalnej ingerencji w wolność majątkową jednostki. W tym kontekście zwrócili uwagę na niejasność pojęć, jakimi posługuje się ustawodawca (np. nieruchomości rolna), co daje organom administracji

rolnej znaczne pole do podejmowania w istocie arbitralnych decyzji, nieobwarowanych ustawowymi przesłankami. W związku z tym paneliści stanęli na stanowisku, że ustawy ograniczające prawo własności, w tym ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego, powinny być poddane zmianom, poprzedzonym głęboką refleksją konstytucyjną.

W drugim panelu, zatytułowanym „Działalność rolnicza jako przejaw korzystania z wolności gospodarczej – jej granice i granice ograniczeń”, moderowanym przez prof. Mariusza Jabłońskiego, dyskutowali prof. Marcin Dąbrowski, prof. Monika A. Król, prof. Adam Niewiadomski i dr Krzysztof Wygoda. Panel dotyczył charakteru i dopuszczalności reglamentacji działalności rolniczej w perspektywie poszanowania międzynarodowych i konstytucyjnych standardów wolności gospodarczej. Paneliści przedstawili merytoryczną ocenę wielu rozwiązań systemowych oraz szczegółowych kwestii dotyczących modyfikacji statusu rolnika jako podmiotu prowadzącego działalność w reżimie specyficznych i nie zawsze spójnych regulacji prawnych.

Oba panele zostały zwieńczone dyskusją naukową uczestników konferencji.

Krakowska konferencja – obok swego zasadniczego celu, jakim było uhonorowanie Profesora Aleksandra Lichorowicza, jednego z najwybitniejszych przedstawicieli światowej nauki prawa rolnego – stanowiła doskonałą okazję do integracji środowiska polskich prawników agrarystów i konstytucjonalistów, a także do wymiany poglądów na najbardziej aktualne tematy związane z problematyką konstytucyjności regulacji współczesnego prawa rolnego.

PAWEŁ A. BLAJER

e-mail: pawel.blajer@uj.edu.pl

ORCID: 0000-0001-5535-5173